

Шлюбний договір не може обмежувати правоздатність та дієздатність подружжя, тобто містити положення, що обмежують право однієї із сторін на працю, вибір професії, отримання освіти, свободу пересувань тощо.

Шлюбним договором регулюються три основних види майнових відносин:

- а) правовий режим майна (ст. 97 СК України);
- б) порядок користування житлом (ст. 98 СК України);
- в) право на утримання (ст. 99 СК України).

Шлюбний договір укладається з приводу майнових правовідносин подружжя (ч. 1 ст. 93 СК України).

Категоричність вказаного твердження є аргументованою, адже особисті немайнові права людини і громадянина, і, навіть подружжя є непорушними, і ніхто, навіть близькі люди не можуть на них посягати, що гарантується Конституцією України. Стаття 21 Конституції України, зокрема, вказує: «Усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними». Стаття 51 Конституції захищає права не просто людини, а одруженої людини: «Кожен із подружжя має рівні права і обов'язки у шлюбі та сім'ї». У шлюбному договорі можна передбачити право на компенсацію моральної шкоди, заподіяної негідною поведінкою іншого з подружжя (зрада, побої, дії направлені проти інтересів сім'ї тощо).

Подружжя не можуть за допомогою шлюбного договору регулювати свої немайнові права і обов'язки відносно дітей. Також, договір не може містити умови, які ставлять одного з подружжя у вкрай несприятливе становище (передбачити договором, що все нажите у шлюбі майно і доходи стають власністю лише одного з подружжя). Крім того, шлюбний договір не може містити обмеження щодо таких питань, як добровільність шлюбного союзу, рівноправність подружжя, турбота про добробут і розвиток дітей тощо.

Водночас слід враховувати, що розвиток ІТ не може не впливати все на існуючі договірні конструкції, які все існують в сімейному праві, а відтак потребують їх переосмислення. Стрімкий розвиток ІТ розширює і коло об'єктів цивільних прав, які застосовуються як в цивільному праві, так і в сімейних правовідносинах. Адже до об'єктів цивільних прав можна беззаперечно віднести ІТ-об'єкти, до яких можна віднести: ІТ-активи підприємств, веб-сайти, домені імена, комп'ютерні програми, бази даних, акаунти в Інтернеті, віртуальні речі, віртуальні гроші тощо. Включення зазначених об'єктів не будуть суперечити вимогам чинного законодавства України.

У вітчизняній системі сімейного права законодавство передбачає, що майно, нажите подружжям у шлюбі, є спільним. При укладенні шлюбного договору необхідно враховувати деякі особливості щодо правового режиму

майна, а з урахуванням ІТ сфери то й щодо віртуального майна (комп'ютерні програми, Веб-сайти, аккаунти, електронні кошти, віртуальні об'єкти інтелектуальної власності, результати творчості, які розміщуються на сайтах в Інтернет мережі тощо): допускається вирішувати питання щодо електронних коштів; сторони можуть передбачити, що віртуальне майно, яке набуто кожним з подружжя до шлюбу або одержане за час шлюбу в дар, належатиме подружжю разом і набуватиме режиму спільної часткової або спільної сумісної власності подружжя; умови шлюбного договору не можуть погіршувати матеріальний стан будь-кого із подружжя, тобто необхідність закріплення умов договору лише щодо обох з подружжя в рівних частках, що мають відповідати загальним принципам спільного життя; сторони можуть передбачити, що віртуальне майном, яке належить одному з них на праві віртуальної власності, вони володітимуть та користуватимуться спільно; якщо при посвідченні шлюбного договору постане питання про конкретне віртуальне майно, право власності на яке пропонується визначити в шлюбному договорі, то в такому разі має встановлюватись належність права власності на нього; сторони можуть домовитися про можливий порядок поділу їх віртуального майна; шлюбний договір не є документом, який встановлює та підтверджує право власності на віртуальне майно.

Таким чином, шлюбний договір відносно віртуального майна (речей, об'єктів інтелектуальної власності або творчості) для врегулювання відносин між подружжям в ІТ сфері, повинен складатися за аналогією складання шлюбного договору відносно реального майна подружжя та їх спільної власності.

На теперішній час в Україні, правовідносини подружжя щодо віртуальних речей, у відмінності до пілотного проекту з приводу реєстрації актів цивільного стану, законодавчо не врегульовано.

***Швидка Вікторія Георгіївна,**
кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРАВОВА ПРИРОДА ДОГОВОРУ ПРО ВЛАШТУВАННЯ ДІТЕЙ ДО ПРИЙОМНОЇ СІМ'Ї НА ВИХОВАННЯ ТА СПІЛЬНЕ ПРОЖИВАННЯ

Особливістю прийомної сім'ї є договірна основа її створення. Договір є підставою для виникнення правовідносин як майнового, так і немайнового характеру. Правовідносини, що випливають із договору про влаштування дітей до прийомної сім'ї на виховання та спільне проживання, регулюються різними галузями права (сімейне, цивільне, адміністративне право). Зобов'язання, які

виникають із цього договору, спрямовані на реалізацію єдиної мети – створити найкращі умови для забезпечення особистих і майнових прав дітей – вихованців прийомної сім'ї. Даному договору притаманний ряд специфічних рис, що дозволяють виділити його з маси інших, в тому числі і цивільно-правових договорів. За юридичною характеристикою цей договір є письмовий, двосторонній, відплатний (згідно п.3 Положення про прийомну сім'ю, яке закріплює, що у разі утворення прийомної сім'ї прийомні батьки беруть за плату прийомних дітей на власну житлову площу за наявності відповідних санітарно-гігієнічних та побутових умов), консенсуальний (згідно п. 8 Додатка до Положення про прийомну сім'ю: договір набирає чинності з дня його підписання).

Питання про правову природу договору є дискусійним. У науковій літературі існують чотири основних думки на цей рахунок. Прихильники першої відносять даний договір до адміністративно-правових угод; прихильники другої вважають, що цей договір є цивільно-правовим договором, прихильники третьої визначають цей договір, як договір про надання соціальних послуг; нарешті, прихильники четвертої думки вказують на трудовий характер договору про передачу дитини у прийомну сім'ю.

Факт прийняття адміністративно-правового акту про створення прийомної сім'ї і участь суб'єкта владних повноважень як сторони договору про влаштування дітей до прийомної сім'ї не дає підстав вважати його адміністративним у розумінні п. 14 ч. 1 ст. 3 Кодекса адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV, яка визначає адміністративний договір як дво- або багатосторонню угоду, зміст якої складають права та обов'язки сторін, що впливають із владних управлінських функцій суб'єкта владних повноважень, який є однією зі сторін угоди. До того ж, метою договору про влаштування дітей до прийомної сім'ї хоча і є організація, однак не управління, зміст договору не має організаційно-управлінського характеру, а його предмет не передбачає здійснення управлінських дій.

Л.Ю. Міхеева – відносить договір про влаштування дітей до прийомної сім'ї на виховання та спільне проживання до цивільно-правових договорів про надання послуг [1, с. 121], Г.С. Скачкова вважає, що даний договір можна характеризувати як трудовий [2, с. 27], П. В. Крашенінников, П. І. Седугін, М. Ю. Челишев вважають його змішаним [3, с. 339].

Українське законодавство, визначаючи, що прийомні батьки і батьки вихователі є законними представниками підопічних дітей і діють без спеціальних на те повноважень як опікуни або піклувальники (ч. 4 ст. 256–2, ч. 5 ст. 256–6 СК України), опосередковано визнає прийомну сім'ю одним із

різновидів опіки та піклування. Зважаючи на це, на прийомних батьків поширюються вимоги, встановлені для опікунів та піклувальників главою 19 СК України та главою 6 ЦК України. Таким чином, норми, які визначають обсяг прав та обов'язків опікунів та піклувальників в цивільних правовідносинах, поширюються й на правовідносини щодо вчинення прийомними батьками цивільно-правових правочинів. Та й за своєю суттю, і за правовими наслідками відносини, що складаються у прийомній сім'ї, є відносинами з опіки та піклування.

Договір про влаштування дітей до прийомної сім'ї на виховання та спільне проживання є близьким до цивільно-правових і за своєю правовою природою є договором на користь третьої особи (ч. 1 ст. 636 ЦК України). Укладають договір орган опіки та піклування, з одного боку, і фізична особа/особи (прийомні батьки), з другого, а права за договором (право отримати виховання, піклування, представництво) набуває дитина-сирота або дитина, позбавлена батьківського піклування. Водночас, враховуючи особливу мету цього договору, у разі неможливості виконання зобов'язання третій особі, сторона, яка уклала договір на користь третьої особи (кредитор), не може сама скористатися цим правом, оскільки це суперечитиме суті договору (ч. 4 ст. 636 ЦК України).

Хоча договір про влаштування дітей до прийомної сім'ї передбачає отримання прийомними батьками плати за його виконання, його неможливо вважати трудовим. Він не має строкового характеру, почасової оплати, нормованих завдань, норм обслуговування тощо.

Що стосується винагороди прийомних батьків, то механізм призначення і виплати грошового забезпечення прийомним батькам встановлюється КМУ, а діяльність прийомних батьків характеризується як надання соціальних послуг [4]. А згідно зі ст. 1 ЗУ «Про соціальні послуги» соціальні послуги – це комплекс заходів з надання допомоги особам, окремим соціальним групам, які перебувають у складних життєвих обставинах і не можуть самостійно їх подолати, з метою розв'язання їхніх життєвих проблем [5]. На нашу думку, грошове забезпечення прийомних батьків як осіб, які надають послуги дітям, що перебувають у складних життєвих обставинах і не можуть самостійно їх подолати, не може розглядатися як суттєва підстава для віднесення договору про влаштування дітей до прийомної сім'ї до договорів про надання соціальних послуг.

Не на користь віднесення договору про влаштування дітей до прийомної сім'ї до трудового договору чи договору про надання соціальних послуг говорить й той факт, що він має особистий характер

виконання, зокрема, прийомні батьки не можуть залучати на договірних засадах для виконання своїх обов'язків інших осіб [6, с. 264].

На нашу думку, за своїм характером договір про влаштування дітей до прийомної сім'ї є змішаним договором, маючи в своїй основі цивільно-правові та сімейно-правові норми.

Література:

1. Михеева Л. Ю. Опекa и попечительство: Теория и практика / Л. Ю. Михеева ; Под ред. д.ю.н., профессора Р. П. Мананковой. – М. : Волтерс Клувер, 2004. – 368 с.
2. Скачкова Г. С. Особенности правового регулирования труда приемных родителей / Г. С. Скачкова // Трудовое право. – 2003. – № 8. – С. 27-28.
3. Комментарий к Семейному кодексу Российской Федерации / Подобщ. ред. П. В. Крашенинникова, П. И. Седугина. – М. : Изд-во НОРМА. – 2001. – 480 с.
4. Порядок признания і виплати державної соціальної допомоги на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, грошового забезпечення батькам-вихователям і прийомним батькам за надання соціальних послуг у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях за принципом «гроші ходять за дитиною»: Постанова Кабінету Міністрів України від 31.01.2007 р. № 81. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/81-2007-%D0%BF>.
5. Про соціальні послуги : Закон України від 19.06. 2003 р. № 966-IV 81 // Урядовий кур'єр. – 2003. – № 168
6. Зілковська Л. М. Договір про влаштування дітей до прийомної сім'ї / Л. М. Зілковська // Наука і правоохорона. – 2013. – № 1 (19). – С. 261-264.

*Драгомирова Юлія Василівна,
аспірантка кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Глиняна К.М.*

ОСОБЛИВОСТІ ПОДІЛУ СПІЛЬНОГО МАЙНА ПОДРУЖЖЯ В УКРАЇНІ ТА РЕСПУБЛІЦІ МОЛДОВА

Сім'я як соціальний феномен, що склався в суспільстві, має для кожної окремої людини велике значення і в самому суспільстві становить загально визнану соціальну цінність. Тому нормативне регулювання шлюбно-сімейних відносин відображає соціальне та правове значення тих видів сімейних відносин (в тому числі, майнових), які підлягають правовому регулюванню, та індивідуальну цінність майнових відносин для кожного з подружжя, зокрема. Від якості та обґрунтованості такого регулювання

залежить стан сімейних відносин у суспільстві, визначеність поведінки окремих осіб, які є учасниками сімейних та суспільних відносин, їх соціальне становище та правовий стан. Саме тому для вирішення задачі подальшого розвитку та зміцнення сім'ї велике значення має і правильне регулювання майнових правовідносин подружжя. Так, звертаючись до питання про поділ спільного майна подружжя, значний інтерес сьогодення має порівняльно-правовий аналіз цих відносин із іншими зарубіжними країнами. І не винятком такого інтересу набуває правове регулювання режиму спільного майна подружжя у Республіки Молдова. Тому, питання щодо поділу спільного майна подружжя в Україні та Республіки Молдова є достатньо актуальними у наш час.

Спільність подружнього майна припиняється його поділом. Отже, поділ спільного майна подружжя є одним із способів припинення права спільної сумісної власності на вимогу одного або обох із подружжя і полягає у тому, що майно ділиться між подружжям. В результаті цього спільна власність припиняється і кожний із подружжя стає самостійним власником виділеної йому частки.

Поділ спільної сумісної власності може бути проведений у двох випадках:

- 1) у період шлюбу;
- 2) після розірвання шлюбу.

Згідно ст. 69 Сімейного кодексу України, дружина та чоловік мають право на поділ майна, що належить їм на праві спільної сумісної власності, незалежно від розірвання шлюбу. Також, у ст. 69, ч. 2, п. 2 СК України зазначається, що умовою дійсності договорів про поділ житлового будинку, квартири, іншого нерухомого майна, а також про виділ нерухомого майна дружині, чоловікові зі складу усього майна подружжя має бути нотаріально посвідчено. При цьому, поділ майна, який належить подружжю на праві спільної сумісної власності під час шлюбу, припиняє спільну власність тільки щодо майна, набутого подружжям на момент його поділу, але це не припиняє права спільної сумісної власності на майно, яке буде набуто ними у подальшому, оскільки шлюб між ними не припиняється. Поділ спільного майна подружжя під час шлюбу необхідно допускати лише при виняткових обставинах, наприклад таких як фактичне припинення шлюбних відносин.

Також поділ спільного майна можливе і в разі смерті або оголошення померлим одного із подружжя, коли виникає необхідність виділити майно, яке становить спадкова частка.

Поділ спільного майна подружжя, може бути і на вимогу третіх осіб, таких як кредитор одного з подружжя, так як за зобов'язанням стягнення може бути